

В І Д Г У К

**офіційного опонента – доктора юридичних наук доцента
Ю. А. Пономаренка щодо дисертації Оксани Василівни Степаненко
з теми «Теорія і практика кримінально-правової охорони особи від
домашнього насильства», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне
право та кримінологія; кримінально-виконавче право**

Ступінь актуальності обраної теми. Оцінюючи актуальність теми цього дослідження, вважаю за необхідне звернути увагу на такі три моменти.

Передусім, у сучасному суспільстві постає все більше і більше викликів, які ставлять під загрозу саме існування якщо й не всього людства загалом, то, принаймні, кожного окремого індивіда, зокрема. Свобода людини, її недоторканість, її фізичне і ментальне здоров'я, власне кажучи її людське буття і життя загалом, усе частіше потрапляють під загрозу. І йдеться не лише про глобальні загрози типу війни чи пандемії, а й про такі більш локальні речі, як загрози людині з боку іншої особи. Особливо ж – з боку того, від кого така загроза здавалася б менш очікуваною, – від члена сім'ї, близького родича чи іншої близької людини. За офіційними даними Національної поліції України, у 2022 році надійшло 244.381 звернення з приводу фактів домашнього насильства, що є на 40% більше, ніж у попередньому році (144.394) та на 15% більше, ніж у 2020 році (208.748) і на 41% більше, ніж у 2019 році (141.814).

Водночас, саме «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (ч. 1 ст. 3 Конституції України). Відтак, завдання з правової охорони цих соціальних цінностей є одним з найважливіших завдань держави, мають визначати «зміст і спрямованість діяльності держави» (ч. 2 ст. 3 Конституції). Особливої гостроти реалізація цього державного завдання досягає, коли йдеться про правовий захист особи в сім'ї, в колі її близьких родичів чи інших близьких осіб. Але й у цій сфері окремо виділяється кримінально-правовий захист, позаяк він пов'язується з можливістю застосування найбільш суворого виду юридичної відповідальності – кримінальної, засоби якої найбільш істотно й болюче обмежують права особи. Відтак, питання кримінально-

правового захисту особи від домашнього насильства, у сучасному суспільстві є не просто актуальним, а торкається однієї з його засадничих цінностей – захисту людини, її життя і здоров'я, недоторканості і безпеки.

Крім того, багатьма сучасними науковцями вже досить давно відмічається кризовість у розвитку гуманітарних наук загалом, що, власне, часто підтверджується й ученими-криміналістами. В умовах засилля досліджень, ґрунтованих на догматичному тлумаченні приписів чинного законодавства, кримінально-правова наука усе рідше стала говорити законодавцю «ні» (М. Д. Шаргородський, 1963), й усе більше стала схильною до виправдування й пояснення його рішень, якими б свавільними вони б не були. В цій ситуації українська кримінально-правова наука винятково зацікавлена в появі досліджень, заснованих на критичному осмисленні законодавчої дійсності, новому методологічному підході до осмислення предмету дослідження, теоретичному моделюванні майбутніх законодавчих конструкцій і науковому прогнозуванні їхнього практичного застосування. Видається, що дисертаційна робота О. В. Степаненко, яка саме й володіє відзначеними властивостями, – це вагомий крок у подоланні кризових явищ в науці кримінального права, що, безумовно, є надактуальним для розвитку нашої галузі науки.

Нарешті, в сучасних українських реаліях будь-яке дослідження з кримінального права не може бути оцінене поза контекстами євроінтеграційних прагнень України та розробки проєкту нового КК України. І в цьому аспекті дисертаційне дослідження О. В. Степаненко також є, безумовно, актуальним, позаяк його предметом стали і міжнародно-правові зобов'язання України з протидії (у тому числі – й кримінально-правової) домашньому насильству, і питання закріплення кримінально-правових норм про таку протидію у проєкті нового КК України, робота над яким вже є ближчою до її завершення, аніж до початку. І в тих випадках, коли авторка формулює ідеї та пропозиції, що можуть бути використані при імплементації до національного законодавства наших міжнародно-правових зобов'язань чи при вдосконаленні проєкту, відповідне наукове дослідження вже набуває рис не лише контемпоральної, а й перспективної актуальності.

З огляду на викладене вважаю, що дисертація О. В. Степаненко, яка становить собою фундаментальну наукову розробку теоретичних і практичних проблем кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства, присвячена актуальній темі і є своєчасною та необхідною як для науки кримінального права, так і для подальшого розвитку кримінального законодавства.

Тема дисертації відповідає пунктам 3.4.1.21, 3.4.2.2., 3.4.2.15., 3.4.2.16,

3.4.2.21 Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затверджених постановою Президії НАН України № 30 від 30.01.2019, планам Південного регіонального центру Національної академії правових наук України: № 148/3-Б «Регіональна юридична наука: сучасні завдання» на 2019-2024 роки та № 86/16 «Актуальні напрямки розвитку юридичної науки для подальшого розвитку регіонів України» на 2013-2018 роки; плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2018-2022 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір на 2018-2022 роки» (державний реєстраційний номер 0116U001842), а також плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Тendenції та напрямки сучасного розвитку кримінального права» на 2021-2025 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини у людиноцентристському вимірі у цифрову еру» на 2021-2025 роки (державний реєстраційний номер 0122U000266). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» 25 вересня 2021 року (протокол №1).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньо високим, чого вдалося досягнути як за рахунок вдало обраної структури та методології дослідження, так і завдяки використанню значного обсягу нормативних і наукових джерел. Зокрема авторкою належно проаналізоване українське (чинне та історичне) і зарубіжне кримінальне законодавство в частині, що стосується питань відповідальності за домашнє насильство, міжнародно-правові акти та українське «регулятивне» законодавство з цих же питань. Широко використовується й глибоко проаналізована українська та окрема зарубіжна наукова та навчальна література, при чому не лише з кримінального права, а й інших галузей науки. Все це й дозволило авторці сформулювати низку достовірних наукових положень, що становлять наукову новизну дисертації.

Новизна і загальнонаціональне або світове значення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській

дисертації. Загалом, авторці вдалося здійснити ґрунтовне й комплексне наукове дослідження широкого кола питань, пов'язаних з кримінально-правовою охороною особи від домашнього насильства, що охоплюють собою як теоретико-методологічну проблематику такої охорони, так і цілу низку прикладних питань, що стосуються підстави, змісту та обсягу кримінальної відповідальності за домашнє насильство. Результатом цього дослідження стали отримані нею нові висновки, ідеї та пропозиції, які прирошують наукові знання як щодо окремо взятих питань, які охоплюються предметом дослідження, так і щодо низки загальних питань кримінально-правової науки.

Такими, що володіють ознаками наукової новизни і мають загальнонаціональне значення, є, зокрема, такі сформульовані в дисертації ідеї, висновки та пропозиції її авторки:

1) розроблення методологічних питань кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства як складової кримінально-правової охорони сім'ї, яка в свою чергу є складовою державної охорони сім'ї, та спрямована на захист особи в межах сімейного середовища. Визначено, що кримінально-правова охорона особи від домашнього насильства – це комплекс кримінально-правових засобів (кримінальне законодавство) та методів кримінально-правової політики (криміналізація та декриміналізація, пеналізація та депеналізація), які визначаються шляхом нормативного регулювання і упорядкування суспільних відносин та спрямовані на забезпечення ефективного захисту особи від домашнього насильства та мінімізацію проявів таких протиправних посягань;

2) окреслення основних проблемних напрямів (складових) кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства, до яких віднесені: (а) складність узгодження результатів міждисциплінарних досліджень у цій сфері; (б) необхідність адаптації національного законодавства до міжнародно-правових зобов'язань України, у тому числі – й актів ЄС та практики ЄСПЛ; (в) суперечливість і непослідовність практики правозастосування норм про кримінально-правову охорону особи від домашнього насильства; (г) необхідність підвищеного захисту особи від домашнього насильства у період соціальних чи соціально-політичних потрясінь, якими за останній час стали пандемія КОВІД-19 та російська агресія проти України тощо;

3) розкриття змісту і визначення ролі принципів кримінального права у протидії домашньому насильству, зокрема принципів законності, заборони подвійного притягнення до відповідальності, незворотності дії кримінального закону в часі тощо. Окремо сформульовані й визначені принципи правової охорони особи від проявів домашнього насильства відповідно до положень міжнародно-правових документів є: (а) невід'ємність прав людини; (б)

невідворотність відповідальності; (в) недопустимість дискримінації; (г) превентивна дія; (г) державна відповідальність за протидію домашньому насильству; (д) дотримання міжнародних стандартів;

4) визначення особливостей кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства у країнах різних правових систем (англо-американського, романо-германського, змішаного типу), окреслення перспектив перейняття Україною кращого зарубіжного досвіду з цих питань;

5) визначення змісту і характеристик домашнього насильства як соціально-правового феномену і розмежування його з юридичними формами правопорушень (адміністративне, кримінальне) та конструкціями їхніх складів;

6) доведення існування системи передумов та підстав самостійної криміналізації домашнього насильства у вітчизняному кримінальному законодавстві;

7) уточнення обсягу поняття «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством» та окреслення кола таких правопорушень за чинним і перспективним кримінальним законодавством України;

8) розкриття ознак складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, формулювання рекомендацій щодо їх встановлення у слідчій та судовій практиці та пропозицій щодо їх уточнення у законодавстві;

9) визначення особливостей застосування окремих кримінально-правових засобів до особи, яка вчинила кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, встановлення проблем, з якими зіткнулася судова практика у їхньому застосуванні, та формулювання пропозицій, спрямованих на розв'язання цих проблем;

10) нова редакція системи кримінально-правових приписів щодо відповідальності за домашнє насильство, яка обґрунтовано пропонується для закріплення у КК України.

Повнота викладення основних результатів дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Дисертація становить собою рукопис загальним обсягом 420 сторінок, з яких: вступ займає 17 сторінок (стор. 5-21), основний текст – 328 сторінки (стор. 5-332), висновки – 14 сторінок (стор. 319-332), список використаних джерел – 64 сторінки (стор. 333-396). За темою дисертації авторкою опубліковано 4 наукових статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection або Scopus; 20 наукових статей у наукових фахових виданнях України; 14 інших наукових праць, що засвідчують апробацію матеріалів

дисертації. В них з достатньою повнотою викладені наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації. Зокрема:

1) положення висновки та рекомендації, сформульовані у 1 розділі дисертації, належним чином викладені в публікаціях, що у списку опублікованих робіт авторки наведені за №№ 3, 4, 6, 12, 13, 15, 20, 28, 32, 35 та ін.

2) положення висновки та рекомендації, сформульовані у 2 розділі дисертації, належним чином викладені в публікаціях, що у списку робіт авторки наведені за №№ 1, 10, 14, 15, 17, 20, 21, 32, 34, 36, 37 та ін.

3) положення висновки та рекомендації, сформульовані у 3 розділі дисертації, викладені в публікаціях, що у списку робіт авторки наведені за №№ 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 20, 26, 29, 30, 31, 33, 36, 37, 38 та ін.

4) положення висновки та рекомендації, сформульовані у 4 розділі дисертації, викладені в публікаціях, що у списку робіт авторки наведені за №№ 5, 6, 23, 24, 25, 27 та ін.

Дотримання вимог академічної доброчесності (відсутність/наявність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації). За підсумками вивчення дисертації та опублікованих наукових праць О. В. Степаненко мною в них не встановлено порушень вимог академічної доброчесності, зокрема – академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів наукових досліджень тощо. Авторка дотримується правил наукової етики, дискусії з прибічниками інших позицій ведуться коректно, власні позиції обстоюються з належною аргументованістю. Повністю дотримано усіх встановлених вимог щодо цитування робіт інших авторів. Дисертація виконана науковим стилем української мови, матеріал в ній викладено логічно, послідовно, доступно для сприйняття. Робота оформлена з дотриманням усіх змістовних і формалізованих вимог.

Дискусійні питання стосовно положення докторської дисертації. Згідно абз. 1 п. 20 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021, «Захист дисертації повинен мати характер відкритої наукової дискусії...», а відтак опонент і дисертантка не завжди повинні мати однакові погляди як на всі загальні питання науки, яку вони розвивають, так і на окремі висновки за предметом дисертації. І якщо стосовно більшості окремих висновків за предметом дисертації О. В. Степаненко, з огляду на відзначений вище високий рівень їх наукової обґрунтованості, дискутувати з авторкою достатньо складно, то стосовно деяких загальних питань науки кримінального права, яких так чи інакше неможливо оминати у будь-якій дисертації, а також і низки прикладних висновків і рекомендацій дослідження, я й побудую

дискусійну частину мого відгуку.

1. Щодо предмета кримінального права. Через увесь текст дисертації наскрізно проходить судження авторки про наявність «кримінально-правових заборон» вчиняти кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством. Про них («кримінально-правові заборони») дисертантка пише в контексті кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства (стор. 26), періодизації розвитку кримінального законодавства у цій частині (стор. 51, 71), визначення підстав криміналізації досліджуваних нею діянь (стор. 118-119, 129-130) та в інших контекстах. Таким чином, авторкою, вочевидь, поділяється позиція тих науковців, які пишуть про так звану «кримінальну протиправність» діянь.

Насправді, така позиція є надто вразливою для критики, оскільки вона не узгоджується з розумінням предмета кримінально-правового регулювання. Якщо стати на цю позицію, то предметом кримінально-правового регулювання слід визнати суспільні відносини, в яких фізичні особи вчиняють правомірну поведінку щодо здійснення належних їм прав, виконання обов'язків чи реалізації повноважень без учинення кримінальних правопорушень. Однак в такому разі, по-перше, предмет кримінально-правового регулювання співпадатиме з предметом регулювання інших галузей права (зокрема: цивільного, адміністративного тощо), що порушує критерії поділу системи права на галузі. По-друге, за межі предмета кримінально-правового регулювання виводиться діяльність держави щодо протидії злочинності, що порушує вимоги ч. 2 ст. 19 Конституції України, відповідно до якої «Органи державної влади ... зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

З цього випливає штучність поняття «кримінально-правова заборона», оскільки заборона вчиняти протиправні діяння (зокрема – й заборона вчиняти насильство над особою) встановлена у т.зв. «регулятивному» законодавстві. Інакше кажучи, домашнє насильство заборонене не ст. 126-1 і низкою інших статей КК України, а Конституцією України (ст.ст. 27, 28, 29 та інш.), Цивільним кодексом України (глава 21), іншими міжнародними та національними нормативно-правовими актами. Натомість, кримінальне право встановлює підставу й обсяг повноважень держави стосовно особи, яка вчинила порушення норми іншої галузевої належності. Відтак кримінальне право також є регулятивною галуззю (через що поділ галузей на «регулятивні» й «охоронні» стає абсолютно умовним), бо регулює здійснення державою її повноважень щодо застосування кримінально-правових засобів до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Так званою «кримінально-правовою

забороною» можна вважати лише заборону державі неналежним чином визначати підставу здійснення нею цього повноваження (притягувати до відповідальності особу, яка не скоювала кримінального правопорушення, чи неправильно кваліфікувати скоєне) або його обсяг (неправильно застосовувати види чи розміри кримінально-правових засобів).

2. Щодо родового об'єкта кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. В своєму дослідженні авторка приходить до висновку про те, що «родовим об'єктом домашнього насильства є суспільні відносини у сфері охорони життя (як процесу життєдіяльності та існування особи від моменту початку життя до смерті, як нормального функціонального стану організму) та здоров'я особи. Відповідно пропонується виділяти також видовий об'єкт домашнього насильства, під яким варто розуміти суспільні відносини у сфері охорони здоров'я особи» (стор. 158). На основі цього висновку вона далі робить наступний висновок про те, що «закріплення кримінальної відповідальності за домашнє насильство в чинному КК України в Розділ 2 КК України «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» є оптимальним враховуючи структуру чинного КК України» (стор. 325).

Водночас, надалі дисертантка ставить питання про «виокремлення в КК України нового розділу, положення якого будуть направлені не тільки на охорону суспільних відносин у сфері сімейних відносин, як це визначено у проєкті КК України, а також, враховувати сучасні тенденції, в сфері запобігання гендерному насильству і домашньому насильству, що серед іншого, позитивно сприятиме виконанню взятих Україною на себе міжнародно-правових зобов'язань» (стор. 158, 325).

Така позиція авторки видається мені не до кінця аргументованою з огляду на наступне. По-перше, сутність сімейних суспільних відносин, як самотійного родового об'єкта нею не розкрита і обсяг цих відносин у роботі не показаний. По-друге, твердження про те, що саме сімейні суспільні відносини є родовим об'єктом кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, не узгоджуються з висновком про те, що такі кримінальні правопорушення можуть бути вчинені і поза сімейними відносинами. По-третє, і за чинним КК України, і за проєктом нового КК України, ціла низка кримінальних правопорушень, що можуть бути пов'язані з домашнім насильством (наприклад – зґвалтування) знаходяться в інших розділах, що свідчить про те, що вони мають інший родовий об'єкт.

Загалом же, можливість вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, проти різних благ і цінностей потерпілої особи, є суттєвим і, як мені видається, досі не подоланим контраргументом

стосовно самої можливості виділення окремого родового об'єкта кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. У будь-якому разі, саме його існування потребує додаткової аргументації дисертантки.

3. Щодо кібернасильства як форми домашнього насильства. В якості одного з пунктів наукової новизни свого дослідження авторка цілком обґрунтовано висуває тезу про те, що нею «з урахуванням практики ЄСПЛ обґрунтовано наявність нової форми домашнього насильства – кібернасильство, та аргументовано необхідність її криміналізації» (стор. 13). На стор. 108-115 дисертації ця теза нею з належним рівнем аргументації доводиться. Водночас, як мені видається, поза увагою і поза відповідями дисертантки залишилися, принаймні, три питання, що пов'язані з цією формою домашнього насильства.

По-перше, в роботі я не знайшов відповіді на питання про те, якою має бути кримінально-правова оцінка «домашнього кібернасильства» за нині чинною (до внесення пропонованих дисертанткою змін) редакцією КК? Чи не тягне таке діяння кваліфікацію за якоюсь іншою, нині існуючою статтею КК, і якщо тягне – то чи можна тоді стверджувати про необхідність саме криміналізації кібернасильства? Може тоді має йтися про створення спеціального складу кримінального правопорушення? По-друге, як зміниться така кваліфікація у разі внесення запропонованих дисертанткою змін? Чи охоплюватиметься «домашнє кібернасильство» виключено складом, передбаченим новою редакцією ст. 126-1 КК України, чи може воно вимагатиме кваліфікації за сукупністю з певними іншими статтями КК? І, нарешті, по-третє, при достатньо широкому огляді дисертанткою практики ЄСПЛ і наукової літератури з питань кібернасильства, її власного визначення цього поняття з чітким окресленням його ознак і хоча б приблизним переліком охоплюваних діянь я так і не побачив. Вочевидь, що робота лише виграла б від того, якби дисертантка визначила поняття і обсяг діянь, які вона вбачає під кібернасильством як новою формою домашнього насильства.

4. Щодо форм вини, з якими вчиняється домашнє насильство. Повністю підтримуючи дисертантку в її судженнях про те, що за чинним КК України «суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, має умисну форму вини. А вже сам умисел може бути як прямим, так і непрямым» (стор. 204), водночас я не знайшов для себе у її роботі відповіді на питання про те, як слід кваліфікувати діяння, що полягає у необережному психічному насильстві над особою, що призводить до її страждань, розладів здоров'я, емоційної залежності тощо? Йдеться про непоодинокі в практиці ситуації, коли фізичне домашнє насильство над одним

із членів сім'ї здійснюється в присутності малолітньої дитини, яка усвідомлює факт такого насильства і саме це призводить до її страждань, розладів її здоров'я, її емоційної залежності тощо. В цьому разі суб'єкт кримінального правопорушення, маючи умисну форму вини щодо домашнього насильства над тим членом сім'ї, стосовно якого він застосовує фізичне насильство, водночас не передбачає, хоча повинен і може передбачати те, що його діяння заподіюють психічне домашнє насильство над дитиною. Інакше кажучи, домашнє насильство над дитиною в цьому разі вчиняється з необережною формою вини. Думаю, що дисертантці варто було б приділити додаткову увагу цим ситуаціям і запропонувати та обґрунтувати таке чи інше їх кримінально-правове врегулювання.

5. Щодо кримінально-правових засобів, що можуть бути застосовані до особи, яка вчинила домашнє насильство. В цілому, заслуговує на підтримку як сам факт підняття дисертанткою цієї проблематики, так і більшість виловлених нею суджень щодо неї. Водночас, деякі судження видаються не завершеними, непослідовними чи недоаргументованими.

Передусім, дисертантка не запропонувала повного переліку й скінченної класифікації таких засобів. На стор. 263 вона пише, що «заходи кримінально-правового впливу слід розуміти як передбачені кримінальним законом заходи, які застосовуються до особи, яка вчинила кримінально каране діяння у визначеному чинним законодавством порядку з метою виконання завдань, встановлених КК України. До таких заходів можна віднести покарання, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання, звільнення від відбування покарання, заходи виховного характеру, примусові заходи медичного характеру та примусове лікування, спеціальну конфіскацію, обмежувальні заходи, тощо». Як видно, до цього переліку на одному рівні потрапили і т.зв. «засоби-установлення» (наприклад: покарання) і т.зв. «засоби-діяння» (наприклад: звільнення від покарання), що є порушенням логічних правил визначенні і класифікації понять.

Крім того, видається, що зміст підрозділу 4.2. «Покарання як захід кримінально-правового характеру у разі вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством» виявився вужчим за його назву. Якщо в назві авторка орієнтує читача на те, що нею будуть проаналізовані питання караності усіх кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, то в змісті цього розділу детально аналізується лише караність кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України. Види покарань, що передбачені за інші кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, тільки побіжно називаються. Питання ж суворості санкцій (співрозмірності покарань ступеню

тяжкості кримінального правопорушення) за ці кримінальні правопорушення не піднімаються зовсім.

Нарешті, аналізуючи питання про обмежувальні заходи, що можуть бути застосовані до особи, яка вчинила домашнє насильство, дисертантка, на жаль, не розв'язала декілька проблемних питань їх правового регулювання. По-перше, не вирішена внутрішня колізія у ч. 1 ст. 91-1 КК, яка передбачає, що «В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки». Цілком очевидно, що при звільненні від кримінальної відповідальності особа не є засудженою, отож ця суперечність фактично блокує можливість застосування обмежувальних заходів щодо осіб, які звільняються від кримінальної відповідальності. По-друге, дисертантці слід було б вирішити й питання про міжгалузеву неузгодженість КК і КПК України з питань застосування обмежувальних заходів. Річ у тім, що ст. 537 КПК України серед питань, які суд вирішує під час виконання вироків, немає питання про продовження строку застосування обмежувальних заходів, що фактично блокує застосування ч. 3 ст. 91-1 КК України.

Висновок. На підставі викладеного приходжу до висновку, що дисертація О. В. Степаненко з теми «Теорія і практика кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства» є:

1) кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно;

2) містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального права, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність та які підтверджуються документами, що засвідчують проведення здобувачем досліджень;

3) виконана за науковою спеціальністю з галузі науки відповідно до переліку, який затверджує МОН, а саме – 081 «Право»;

4) відповідає паспорту наукової спеціальності, затвердженому МОН, а саме – п. 2.8. Примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право», затвердженого наказом МОН України № 1477 від 28.12.2018;

5) містить обґрунтовані висновки на основі одержаних здобувачем достовірних результатів;

6) характеризується єдністю змісту;

7) свідчить про особистий внесок здобувача в науку кримінального права щодо розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства;

8) відповідає принципам академічної доброчесності.

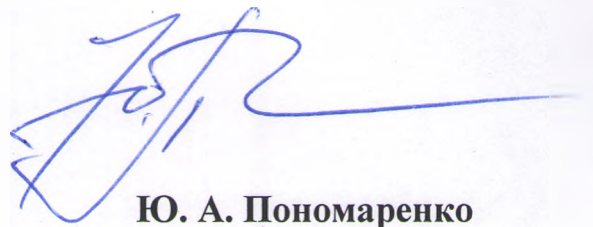
Висловлені дискусійні положення, переважною мірою, стосуються або більш загальних питань науки кримінального права, які безпосередньо не зачіпають основних положень і висновків, що складають наукову новизну дисертації О. В Степаненко, або окремих прикладних її положень. Вони не їх скасовують і не ставлять під сумнів.

Дисертація в цілому відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р., та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 (зі змінами, внесеними наказом МОН України № 759 від 31.05.2019), а тому дисертантка – Оксана Василівна Степаненко – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент :

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Ю. А. Пономаренко

06.11.2023

